

H. Rutten
S. van Berkum
J.H. Post

Med. No. 440

STEUNVERMINDERING IN DE EUROPESE LANDBOUW
Het GATT-voorstel van de Europese Commissie onder de loep

SIGN: L27-440
EX. NO: B
MLV:

November 1990

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Algemeen Economisch Onderzoek en Statistiek

REFERAAT

STEUNVERMINDERING IN DE LANDBOUW; HET GATT-VOORSTEL VAN DE EUROPESE COMMISSIE ONDER DE LOEP

Rutten, H., S. van Berkum en J.H. Post
Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1990
Mededeling 440
ISBN 90-5242-100-5
35 p., tab. fig.

Uiteenzetting over en commentaar op het voorstel van de Europese Commissie in oktober 1990 tot vermindering van de landbouwsteun in het kader Uruguay-ronde van de GATT. Behandeld worden de mogelijke gevolgen van het voorstel voor het inkomen van de Nederlandse agrarische sector, de uitgaven van de consument en het budget van de EG. Een beknopt overzicht wordt daarnaast gegeven van de voorstellen van de andere deelnemers aan de GATT-onderhandelingen.

EG/Landbouwbeleid/GATT/Liberalisering/Veehouderij/Akkerbouw

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. INLEIDING	5
2. INHOUD VAN HET COMMISSIE-VOORSTEL	6
2.1 Hoofdelementen van het voorstel	6
2.2 Steunvermindering	6
2.3 Van variabele naar vaste heffingen	10
2.4 Exportrestituties	11
2.5 Rebalancing	12
3. KANTTEKENINGEN BIJ HET COMMISSIE-VOORSTEL	13
3.1 Inleidend	13
3.2 Leidt tarificatie tot aanpassingen van de interne prijs?	13
3.3 Het effect van de correctiemechanismen	16
3.4 De externe referentieprijs	18
4. BEREKENING VAN MOGELIJKE CONSEQUENTIES VAN HET COMMISSIE-VOORSTEL	20
4.1 Vooraf	20
4.2 Uitgangspunten	20
4.2.1 Hoe steunverlaging te vertalen in doorrekenbare grootheden?	20
4.2.2 Over welke periode rekenen we?	21
4.2.3 Welke producten nemen we in beschouwing?	21
4.3 Gevolgen voor het agrarisch inkomen	21
4.4 Kwalificatie van de uitkomsten	24
4.4.1 Verhouding EG-prijs en wereldmarktprijs	24
4.4.2 Fluctuaties van de wereldmarktprijs	24
4.4.3 Andere vormen van steunverlaging dan via de prijs	24
4.4.4 Secundaire effecten	25
4.4.5 "Autonome" groei van het aanbod en inflatie	26
4.5 Gevolgen voor consumentenuitgaven	27
4.6 Gevolgen voor het budget	28
5. STANDPUNTEN VAN ANDERE PARTIJEN	29
5.1 Inleiding	29
5.2 De Verenigde Staten	29
5.3 De Cairns-groep	30
5.4 Canada	31
5.5 Japan	31
5.6 Ontwikkelingslanden	31
5.7 Uitzicht op een compromis?	32

INHOUD (vervolg)

	Blz.
6. GEVOLGEN VAN HET RAADSBESLUIT VOOR HET COMMISSIE- VOORSTEL	33
6.1 Amendingen op het Commissie-voorstel	33
6.2 Consequenties van het Raadsbesluit	34
LITERATUUR	35

1. Inleiding

De al enkele jaren lopende onderhandelingen in het GATT-forum over steunvermindering aan de landbouw - en daarmee over het vrijer maken van de agrarische wereldhandel - naderen hun einde. Althans, volgens de agenda van de GATT moet de Uruguay-ronde in de week van 3 tot 8 december 1990 in Brussel worden afgesloten. Het is echter nog maar de vraag of dit zal lukken. De voorstellen van de verschillende onderhandelingspartijen lagen vanaf het begin ver uiteen en liggen dat nog steeds. Zo willen de Amerikanen veel verder gaan met de afbraak van steun dan de EG. Begin november had de EG zelfs nog geen voorstel bij de GATT ingediend. Weliswaar had de EG-commissie een voorstel geformuleerd maar de EG-landen konden het hierover nog niet met elkaar eens worden. Het is dan ook nog onzeker of er binnen de GATT een compromis bereikt zal worden over de steunvermindering.

In deze mededeling wordt het voorstel van de Europese Commissie van 4 oktober jl. toegelicht en van kanttekeningen voorzien. Na bespreking van de verschillende onderdelen van het voorstel worden enkele ramingen gegeven van de consequenties van dit voorstel voor het agrarisch inkomen in Nederland. Tot slot worden de hoofdlijnen van de standpunten van andere partijen weergegeven.

De hoofdtekst van deze mededeling is afgesloten op 6 november. Op de avond van die dag heeft de Raad van Landbouwministers een besluit genomen over het EG-aanbod voor de GATT-onderhandelingen. In hoofdstuk 6 wordt aangegeven op welke punten het definitieve aanbod van de EG afwijkt van het Commissie-voorstel en in hoeverre de in hoofdstuk 4 gepresenteerde berekeningen nog van toepassing zijn.

2. Inhoud van het Commissie-voorstel

2.1 Hoofdelementen van het voorstel

Het aanbod van de Commissie bestaat uit vier hoofdpunten:

1. *Steunverlaging voor de belangrijkste produkten met 30 procent over de periode 1986 tot en met 1995* 1):
het te verlagen steunbedrag is vastgesteld op basis van een binnen de GATT overeengekomen maatstaf voor steun. De steunvermindering van 30 procent geldt voor granen en rijst, olijfolie, oliezaden en eiwitprodukten, suiker en de veehouderijsector. Voor onder andere fruit, groente en wijn wordt een steunvermindering van 10 procent voorgesteld.
2. *Tarificatie van bepaalde grensmaatregelen*:
de huidige variabele invoerheffingen en de niet-tarifaire invoerbepalingen worden vervangen door vaste heffingen (tariefequivalenten), die vervolgens met 30 procent worden afgebouwd. De EG wil een correctie kunnen toepassen voor wisselkoersfluctuaties en voor schommelingen van de wereldmarktprijs.
3. *Vermindering van de exportrestituties.*
4. *"Rebalancing"*:
voor produkten die nu nog zonder heffing worden ingevoerd, zoals oliezaden en graansubstituten, wordt een tariefquotum ingevoerd.

Met deze vier hoofdelementen volgt de Commissie in grote lijnen het onderhandelings*raamwerk* dat in juni door de voorzitter van de landbouwgroep van de GATT, A. de Zeeuw, op schrift is gesteld.

2.2 Steunvermindering

Het eerste punt van het voorstel, steunverlaging met 30 procent over tien jaar, geeft het algemene standpunt van de EG weer. "Steun" wordt op twee manieren berekend. De eerste en belangrijkste berekeningsgrondslag voor de steun is de zogeheten *Aggregate Measurement of Support*, de AMS. De tweede manier kan niet beter worden omschreven dan met "de andere manier"!

Onder de AMS vallen prijsondersteuning, directe inkomenssteun en inputsubsidies. Uitzonderingen worden gemaakt voor rampensteun, binnenlandse voedselhulp, steun op het gebied van mar-

1) Met in deze mededeling genoemde jaartallen worden in de regel markt- of boekjaren bedoeld. Bijvoorbeeld 1995 is 1995/96, etc.

keting en algemene dienstverlening, programma's die gericht zijn op het onttrekken van produktiemiddelen aan de sector, investeringssteun en tenslotte voor de uitgaven aan voedselvoorradenreserves. De berekening van de AMS valt dus in twee delen uiteen: in het eerste wordt de ondersteuning via de markt berekend, in het tweede de ondersteuning door middel van directe subsidies, de zogenaamde "non-market price support measures". De ondersteuning via de markt wordt berekend als het verschil tussen de prijs in de EG en de prijs op de wereldmarkt, vermenigvuldigd met het produktievolume in de EG. Door bij het bedrag dat hieruit voortvloeit de directe subsidies op te tellen wordt de AMS verkregen.

Voor de meeste produkten of produktgroepen waarvoor een AMS is berekend, geldt dat de ondersteuning via de markt het leeuwedeel van de AMS uitmaakt. Daarom zal in het vervolg van deze notitie AMS gelijkgesteld worden aan de marktondersteuning.

Van cruciaal belang voor de berekening van de AMS is welke prijzen daarin betrokken worden. Is de "EG-prijs" de gemiddelde marktprijs (groothandelsniveau of af-boerderij?), de interventieprijs (de gepubliceerde interventieprijs of de 6% lagere interventie-aankoopprijs?), de richtprijs of de drempelprijs?. En wat is de wereldmarktprijs? Het Commissie-document verwijst voor deze vragen slechts naar eerdere documenten ("submissions"). Hieruit kan worden opgemaakt dat met de "EG-prijs" en de "interne prijs" soms bedoeld wordt de prijs op het niveau van de groothandel, soms de producentenprijs (af-boerderij) en soms de interventieprijs. Over de inhoud van de "wereldmarktprijs" bestaat eveneens onduidelijkheid; hiermee wordt soms bedoeld de "c.i.f. (cost, insurance & freight)"-prijs voor het invoerende land, en soms de "f.o.b. (free on board)"-prijs voor het uitvoerende land.

De AMS-reductie is onafhankelijk gemaakt van de ontwikkelingen van de wereldmarkt doordat een vaste "externe referentieprijs" wordt gebruikt. Deze externe referentieprijs is de gemiddelde wereldmarktprijs in de periode 1986-1988. Aan het einde van het seizoen 1995/96 zou de gerealiseerde AMS-reductie dus moeten worden berekend door het verschil tussen de interne prijs van dat moment en met de externe referentieprijs van 1986-88 te vermenigvuldigen met de produktie van dat moment. Dat getal zou dan 30 procent lager moeten zijn dan de AMS zoals die berekend is voor het basisjaar 1986. (zie ook paragraaf 3.4).

De EG kan de AMS reduceren door middel van verlaging van de interne prijs, door vermindering van het produktievolume of door een combinatie van prijs- en volumemaatregelen die gezamenlijk zorgen voor de nagestreefde reductie van het steunbedrag. Het fictieve getallenvoorbeeld in tabel 2.1 geeft deze mogelijkheden weer. De prijs en volume-aanpassingen in de derde mogelijkheid zijn willekeurig gekozen. Duidelijk wordt dat wanneer de steunverlaging van 30 procent alleen door middel van prijsaanpassingen wordt gerealiseerd - bij een verhouding tussen externe en interne prijs van 1:2 - de interne prijs met 15 procent verlaagd zou moeten worden. Wordt gekozen voor alleen volume-aanpassing, dan bedraagt deze 30 procent.

Tabel 2.1 Fictief voorbeeld van de drie mogelijkheden om een steunverlaging van 30% te bereiken over de periode 1986-1995

	Begin-situatie	Wijze van steunverlaging (eindsituatie)		
		prijzdaling	volumedaling	combinatie
Externe ref.prijs	50	50	50	50
EG-prijs	100	85	100	88,9
EG-productievolume	10	10	7	9
AMS	$(100-50)*10=500$	$350(=0,7*500)$	350	350

De AMS-methode kan volgens de Commissie niet voor alle produkten gevolgd worden. In het document wordt slechts aangegeven dat deze methode in een aantal gevallen "not practicable" en "not suitable" is. Toch wordt er voor die produkten een produktiesteun betaald en - naast grensbescherming - prijsondersteuning gegeven (in de vorm van vergoedingen voor het uit de markt nemen of voor opslag). Het is daarom van belang dat ook voor die produkten de steun wordt berekend. Zonder dat de Commissie dit verder toelicht wordt voor deze produkten een steunverlaging van 10 procent voorgesteld, in plaats van 30 procent.

De volgens de twee methodes berekende steunbedragen voor de onderscheiden produktgroepen worden weergegeven in tabel 2.2. Uit deze tabel blijkt dat de totale steun tussen 1986 en 1996 met 25 procent zou verminderen ¹⁾. Tevens komt naar voren dat tussen 1986 en 1990 produkten al een steunvermindering is bereikt. De totale steun is met ruim 5 procent verlaagd, terwijl voor granen en rijst en voor suikerbieten al 14 procent is gerealiseerd en in de dierlijke sector 11 procent. Deze steunverlagingen waren het gevolg van een terughoudend prijsbeleid en/of van productiebeheersing. De steunvermindering voor wijn was in 1990 al bijna 30 procent terwijl de Commissie voor dit produkt een verlaging tot en met 1995 van "slechts" 10 procent voorstelt. Daar staat tegenover dat voor de andere produktgroepen de steun tussen 1986 en 1990 is toegenomen en er in de resterende periode dus méér moesten worden afgebroken dan de voorgestelde 30 of 10 procent. De Com-

1) In het document van de Commissie wordt overigens een ander totaal steunbedrag ("overall level of support") genoemd voor 1986, namelijk 93,973 mrd. ECU. Het "gat" van ruim 8 mrd. ECU bestaat uit steun waarvoor geen vermindering wordt voorgesteld.

missie geeft per produktgroep aan met welk percentage de steun tussen de seizoenen 1991/92 en 1995/96 *jaarlijks* nog verminderd moet worden. Dit laatste is weergegeven in tabel 2.3, 1). Het zij benadrukt dat de in deze tabel vermelde percentages niet betrekking hebben op prijzen, maar op de volgens één van de twee methodes berekende steun.

Tabel 2.2 Steunbedragen in 1986, 1990 en 1995 (in mln. ECU)

	1986 (basis)	1990 (gerealiseerd)	1995 (voorge-nomen)
AMS-methode			
- granen en rijst	15.621	13.424	10.935
- olijfolie	3.093	3.177	2.165
- oliezaden en eiwitgew.	3.047	3.198	2.133
- suikerbiet	3.017	2.591	2.112
- dierlijke sector a)	40.701	36.227	28.491
Andere berekeningsmethode			
- produkten met direkte steun b)	1.939	2.394	1.745
- overige produkten			
. groenten en fruit	13.568	16.859	12.212
. wijn	5.392	3.840	4.853
Totaal	86.378	81.710	64.646

a) Rundvee-, schapen- en intensieve-veehouderijprodukten;

b) Zaaizaad, katoen, vezelvlas, hennep, zijderupsen, hop, tabak, fruit en groente voor verwerking.

Bron: Commissie van de EG (1990 b).

Opvallend is dat de Commissie de veehouderijsector als één geheel heeft opgenomen. Volgens eerdere informatie (Agra Europe, 28-9-90, P/1-2) zijn er hierbinnen grote verschillen tussen de produkten in nog te realiseren AMS-reductie. Zo zou voor zuivel tussen 1986 en 1990 al ruim 20 procent steunvermindering zijn bereikt, terwijl voor rundvlees een aanzienlijk lager percentage gerealiseerd zou zijn. Door de groep als een geheel te presenteren wil de EG kennelijk de mogelijkheid houden tot uitruil van steunvermindering tussen de verschillende produkten. Omdat de

- 1) Het in tabel 2.3 genoemde percentage voor wijn (0,0 procent steunvermindering per jaar) doet wat merkwaardig aan. De logica van de Commissie volgend zou hier een steunverhoging - een "negatieve steunafbraak" - van 4,8 procent per jaar voorgesteld moeten worden.

Tabel 2.3 Resterende steunvermindering tussen 1990/91 en 1995/96

Produktgroep	Steunvermindering per jaar	Produktgroep	Steunvermindering per jaar
Granen en rijst	4,0	Producten met	
Olijfolie	7,4	produktiesteun b)	6,13
Oliezaden en eiwit		Verse groenten en fruit	6,25
houdende gewassen	7,8	Wijn	0,0
Suikerbieten	4,0		
Dierlijke sector a)	4,7		

Noten en bron: zie tabel 2.2.

zuivel in deze groep een groot gewicht heeft, bepaalt dit produkt ook grotendeels de omvang van de nog te realiseren AMS-reductie voor de dierlijke sector als geheel. Een relatief geringe (extra) prijsaanpassing in de zuivelsector zou het totale AMS-bedrag voor de veehouderijsector zodanig kunnen verlagen dat de aanpassingen voor de rundvleessector (en voor andere vleessoorten) beperkt kunnen blijven.

2.3 Van variabele naar vaste heffingen

De voorgestelde procedure voor het omzetten van variabele heffingen in tariefequivalenten is als volgt. Voor alle marktordeningssystemen is vastgesteld hoe groot het verschil tussen de externe referentieprijs en 110 procent van de gemiddelde EG-steunprijs (voor de meeste produkten in dit geval de interventieprijs) over de periode 1986-1988 was. De prijsverhoging van 10 procent is de zogeheten communautaire preferentie. Hiervan zijn tariefequivalenten afgeleid die tussen 1990/91 en 1995/96 in vaste stappen (*equal installments*) uiteindelijk met, afhankelijk van de produktgroep, 30 of 10 procent worden verlaagd. Dit betekent evenwel niet dat de interne prijzen geheel mee gaan fluctueren met veranderingen van de wereldmarktprijs. De Commissie stelt namelijk twee vormen van correctie voor. De eerste correctie betreft koersschommelingen tussen de ECU en de Dollar (de munt waarin de agrarische wereldhandel overwegend is uitgedrukt). Uitgaande van de gemiddelde wisselkoersverhouding tussen 1986 en 1988 - ECU 1 = USD 1,0991 - worden koersschommelingen volledig gecompenseerd. Wanneer de waarde van de dollar daalt ten opzichte van de ECU vindt die compensatie plaats door de herintroductie van een variabele heffing. Daarnaast worden wereldmarktprijsveranderingen, voor zover niet veroorzaakt door monetaire ontwikkelingen, tot op zekere hoogte doorgegeven in de invoerprijs voor de EG. Het schema dat de Commissie hierbij hanteert is weergegeven in tabel 2.4.

Tabel 2.4 De mate waarin wereldmarktprijsveranderingen doorwerken op de invoerprijs

Verandering van wereldmarktprijs (A)	Franchise	Correctie	Doorwerking op interne prijs in procentpunten van (A)
Van 0 tot 30%	70%	30%	0 tot 21
meer dan 30%	0%	100%	21

Dit schema behoeft enige toelichting. Wanneer de actuele wereldmarktprijs ten opzichte van de externe referentieprijs met bijvoorbeeld 10 procent stijgt, wordt 7 procentpunt doorgegeven naar de interne EG-markt. Bij een stijging van meer dan 30 procent wordt niet meer dan 21 procentpunt doorgegeven. Bij een externe referentieprijs van 100 ECU en een wereldmarktprijsdaling van 40% wordt hiervan dus niet meer dan 21 ECU doorgegeven naar de interne markt. Hoe deze correctie precies zou moeten gebeuren maakt de Commissie niet geheel duidelijk. Ze spreekt zelf van een "completering" van het tariefequivalent, maar men zou ook kunnen zeggen dat de actuele wereldmarktprijs "aangepast" wordt. Hoe de aanpassing ook gebeurt, in de praktijk zal het betekenen dat er ook hier een begrensd variabel element aan de grens wordt geïntroduceerd. In paragraaf 3.2 zal dit onderdeel van het voorstel meer in detail worden besproken.

2.4 Exportrestituties

Het derde hoofdelement van het voorstel, de vermindering van de exportrestituties, wordt in het voorstel veel minder gedetailleerd behandeld. De Commissie stelt voor dat het bedrag aan restitutie per volume-eenheid in elk geval niet meer mag zijn dan de voor dat produkt geldende *import charge*: het tariefequivalent plus eventueel de hiervoor besproken variabele elementen. Bovendien wordt de hoogte van het restitutiebedrag per eenheid, respectievelijk de omvang van de totale restitutie-uitgaven bepaald door verlaging van de interne prijzen, respectievelijk vermindering van de interne produktie. Het restitutiebeleid wordt daarmee een afgeleide van het intern prijsbeleid en het invoerbeleid (tarificatie).

2.5 Rebalancing

Als uitvloeisel van het tarificatie-voorstel wil de Commissie voor een aantal produkten die nu nog zonder (variabele) heffing ingevoerd kunnen worden, tarieven in leven roepen. Het gaat

hier met name om graanvervangers en andere veevoedergrondstoffen. Het tarief zou tot en met 1995/96 in gelijke stappen geïntroduceerd moeten worden; voor graanvervangers en oliezaden zou het tarief uiteindelijk 6 procent worden, en voor andere produkten 12 procent. Deze heffing geldt echter voor een bepaalde ingevoerde hoeveelheid (namelijk 108 procent van de gemiddelde invoer van elk afzonderlijk produkt of elke produktgroep over de periode 1986-1988); daarboven geldt het (hogere) tariefequivalent voor maïs en gerst.

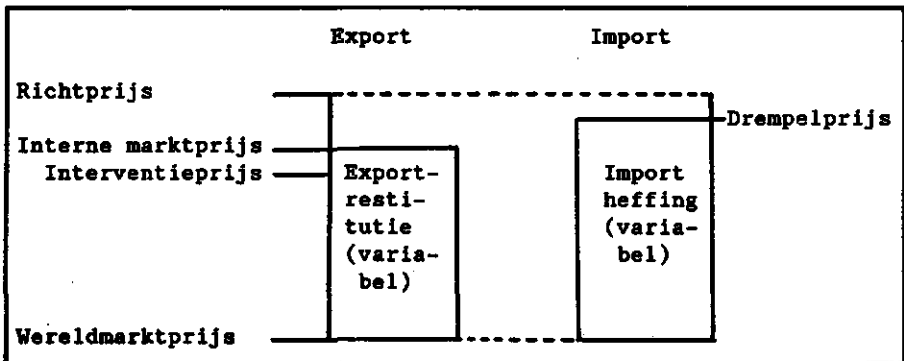
3. Kanttekeningen bij het Commissie-voorstel

3.1 Inleidend

Het voorstel van de Commissie is een nogal technisch en niet snel te doorgronden document geworden. Op onderdelen is het voor meerderlei uitleg vatbaar, is additionele informatie nodig om de strekking te kunnen begrijpen, is het verband met andere onderdelen onduidelijk, of blijft men in het ongewisse over wat nu precies de consequenties ervan zijn voor het markt- en prijsbeleid in de nabije toekomst. In de paragrafen 3.2 en 3.3 zal vooral de samenhang tussen de hoofdelementen van het voorstel worden besproken. Daarbij zullen twee situaties worden belicht: in de eerste wordt uitgegaan van onveranderende wereldmarktprijzen, en in de tweede wordt besproken wat de effecten zijn van veranderende wereldmarktprijzen en van wijzigingen in de ECU-Dollarkoers. In paragraaf 3.4 zal kort worden stil gestaan bij de ratio achter het gebruik van een vaste, externe referentieprijz.

3.2 Leidt tarificatie tot aanpassingen van de interne prijs?

Het algemeen geformuleerde uitgangspunt (30 procent en 10 procent steunverlaging) en de voorstellen die betrekking hebben op grensmaatregelen (heffingen en restituties) suggereren een samenhang die echter niet zo eenvoudig te achterhalen is. In het huidige marktordeningsbeleid is er een zeer duidelijke samenhang tussen maatregelen aan de grens en die op de binnenlandse markt. Dit kan aan de hand van figuur 3.1 worden geïllustreerd.

Figuur 3.1 De samenhang tussen (niet-kwantitatieve) grensmaatregelen en de prijsvorming in de EG

De richtprijs is de gemiddelde prijs die producenten in de EG zouden moeten kunnen krijgen. Om het niveau van de richtprijs te beschermen tegen goedkopere invoer uit landen buiten de EG, is een drempelprijs vastgesteld. De invoerheffing overbrugt het verschil tussen de wereldmarktprijs en de drempelprijs. Het verschil tussen de richtprijs en de drempelprijs wordt bepaald door de transportkosten tussen het belangrijkste tekortgebied in de EG en de plaats van invoer, plus de handelsmarge en overslagkosten van het invoerende bedrijf. Het verschil tussen de interventieprijs en de richtprijs bestaat op zijn beurt - hoofdzakelijk - uit de kosten van transport tussen het belangrijkste overschotgebied en het belangrijkste tekortgebied in de EG. De exportrestituties overbruggen het verschil tussen de marktprijs in de EG en de wereldmarktprijs. Stijgen de wereldmarktprijzen, dan worden de invoerheffing en de restitutie verlaagd. Het omgekeerde gebeurt bij dalende wereldmarktprijzen. Door dit stelsel van grensmaatregelen is het mogelijk de interne prijs op een bepaald niveau te houden. Het centrale element van de AMS-berekening, het prijsverschil tussen de interne en de externe prijs, komt in de EG dus hoofdzakelijk tot stand doordat een restitutie bij export gegeven wordt, en een heffing opgelegd wordt bij invoer. "Hoofdzakelijk", omdat er nog enkele additionele instrumenten zijn die deze grensmaatregelen aanvullen of vervangen, zoals het invoercontingent voor manioc. Het voorstel van de Commissie richt zich echter in eerste instantie op het mechanisme dat in de figuur wordt verbeeld. Wat dit betreft wordt een sleutelrol toebedeeld aan tarificatie, het tweede hoofdelement van het voorstel. Het omzetten van variabele in vaste heffingen die vervolgens afgebouwd worden, zou er immers toe moeten leiden dat de interne prijzen veel gevoeliger worden voor veranderende wereldmarktprijzen. Het betekent bovendien dat de drempelprijzen niet langer afgeleid worden van de richtprijs en dat de richtprijs daarmee in het luchtledige komt te hangen. Dit zou een belangrijke wijziging betekenen ten opzichte van het tot nu toe gevoerde beleid.

Een voor de hand liggende vraag is nu of de voorgestelde steunverlaging van 30 procent inderdaad bereikt kan worden door middel van tarificatie. Zoals in het nu volgende wordt aangegeven, hangt dat sterk af van de hoogte en de bestanddelen van het huidige verschil tussen de interne prijs in de EG en de invoerprijs, dat wil zeggen de prijs (inclusief heffingen en/of tarieven) waarvoor een ingevoerd produkt op de EG-markt kan komen. Indien gegevens van de Commissie worden gevolgd is het antwoord op de gestelde vraag bevestigend. Wanneer andere gegevens worden gehanteerd is het antwoord wat ingewikkelder.

Wanneer de gegevens uit het Commissie-document keurig naast elkaar worden gezet, kan men niet aan de indruk ontkomen dat er een aanzienlijke marge bestaat tussen de invoerprijs en de interventieprijs. In tabel 3.1 wordt een voorbeeld gegeven van wat er gebeurt met de interventieprijsen onder de veronderstelling dat

de wereldmarktprijzen niet veranderen, en dat er geen wijziging van de ECU-Dollar-koers optreedt. De cijfers in dit voorbeeld zijn geënt op cijfers over zachte tarwe. De externe referentieprijz, de tariefequivalenten en de interventieprijs zijn (afgerond) overgenomen van de Commissie (1990 a en b). Dit voorbeeld is conform het "pure" Commissievoorstel, waarbij er vanuit is gegaan dat voor de betreffende produktgroep het produktievolume gelijk blijft en nog 30 procent AMS-vermindering moet plaatsvinden (evenveel als de voorgestelde verlaging van het tariefequivalent). In 1990 was de invoerprijs 242 en de interventieprijs 185.

Tabel 3.1 Getallenvoorbeeld van hoe tarificatie automatisch leidt tot aanpassing van het binnenlandse prijsniveau

Jaar	Externe referentieprijz	Tarief-equivalent	Invoer-prijs	Vaste marge a)	Interventieprijs in 1995 b)	
					Bepaald door invoerprijs	Bepaald door AMS-reductie
1990	92	150	242	38	(185)	(185)
1995	92	105 c)	197	38	159 d)	157 e)

a) Als volgt berekend: de invoerprijs in 1990 minus 110% van de interventieprijs in 1990; de 10 procent is communautaire preferentie. De resulterende marge weerspiegelt het transportkostenelement van het prijsverschil tussen overschot- en tekortgebieden. Zie verder: hoofdstekst; b) De interventieprijsen voor 1990, het basisjaar, staan tussen haakjes; c) $150 \cdot 0,7$; d) $197 - 38$; e) $185 - (93 \cdot 0,3)$.

In dit getallenvoorbeeld is verondersteld dat het verschil tussen de interventieprijs en de invoerprijs deels is opgebouwd uit 10 procent communautaire preferentie plus een vast element dat hoofdzakelijk zal bestaan uit transportkosten.

Dit voorbeeld laat dus zien dat tarificatie automatisch moet leiden tot een daling van de interventieprijs; een daling die iets lager uitvalt dan de prijsdaling die zou volgen uit een directe vertaling van de voorgestelde AMS-reductie. In dit geval is overigens de communautaire preferentie van 10 procent geheel afgebouwd.

Het is evenwel voorstelbaar dat de in de tabel vermelde vaste marge van 38 in werkelijkheid aan de hoge kant is en enige "ruis" in zich heeft. Het zou tevens betekenen dat het tariefequivalent en/of de externe referentieprijz te hoog zijn vastgesteld. Indien de werkelijke transportkosten lager liggen en de vaste marge bijvoorbeeld ongeveer 20 bedraagt, dan zou de interventieprijs naar 177 verlaagd worden en de AMS-reductie zo'n 4 procent bedragen in plaats van 30 procent.

De samenhang binnen het voorstel is, kortom, sterk afhankelijk van de mate waarin het verschil tussen de interne prijs en de tariefequivalenten plus de externe referentieprijis een afspiegeling zijn van de werkelijke transportkosten en van de mate van communautaire preferentie. Daar staat tegenover dat bij een voortgaande afbouw van de tariefequivalenten de eventuele "ruis" vanzelf geëlimineerd wordt. Veranderende wereldmarktprijzen kunnen dit proces versnellen, hetgeen in de volgende paragraaf wordt aangegeven.

3.3 Het effect van de correctiemechanismen

Ken vermindering van het prijsverschil tussen de EG-markt en de wereldmarkt leidt tot een geringere bescherming tegen invoer. De effectieve bescherming aan de grens is evenwel afhankelijk van de actuele wereldmarktprijis, die kan afwijken van de externe referentieprijis. Dit kan betekenen dat de invoerbescherming in de praktijk op een bepaald moment veel sneller afneemt dan het tariefequivalent wordt afgebouwd. Om die reden voorziet het voorstel in de mogelijkheid wereldmarktprijissschommelingen en wisselkoers fluctuaties te corrigeren om de bescherming aan de grens in de hand te houden.

Zoals gebleken is bij de bespreking van het correctiemechanisme voor niet-monetaire wereldmarktprijisveranderingen, kan de wereldmarktprijis niet méér afwijken van de externe referentieprijis dan maximaal 21 procent. Door zo een kunstmatige bodem in de internationale marktprijis te leggen denkt de Commissie ondanks de afbraak van de tariefequivalenten een zekere grensbescherming te kunnen behouden. Toch is dit bepaald geen waterdichte bodem, zoals wordt geïllustreerd in tabel 3.2. Hier is verondersteld dat de EG in 1990 al 10 procent AMS-reductie heeft gerealiseerd en dus nog 20 procent steunvermindering moet doorvoeren. Vervolgens is aangenomen dat dit wordt bereikt door de interne prijs van 185 met 10 procent te verlagen tot 167. De vaste externe referentieprijis is gesteld op 92. Het tariefequivalent bedraagt 150 en wordt afgebouwd tot 105. Stel nu dat de wereldmarktprijis in

Tabel 3.2 Getallenvoorbeeld van de doorwerking van een daling van de wereldmarktprijis in de EG-invoerprijis

Jaar	Wereldmarkt-prijis a)	Tarief-equivalent	Variabel tarief	Invoer-prijis	Inter-ventie-prijis
1990	92	150		242	185
1995	56	105	17 b)	178	167

a) De wereldmarktprijis van 1990 is in dit voorbeeld de externe referentieprijis; b) Als volgt berekend: $92 \cdot 0,79 = 56$

1995/96 56 bedraagt: een daling van meer dan 30 procent. Hiervan kan dus maximaal 21 procent van 92 (afgerond op 19) doorgegeven worden, zodat een variabel tarief nodig is van 17 ($92 * 0,79 - 56$). De invoerprijs wordt dan 178 ($56 + 105 + 17$).

In dit voorbeeld ligt de invoerprijs in 1995 nog wel boven de interventieprijs, maar wanneer we opnieuw rekening houden met een vaste marge - van bijvoorbeeld 38 - dan zou de interventieprijs naar 140 moeten zakken; een daling van zo'n 25 procent. Alleen wanneer de vaste marge tussen invoer- en interventieprijs kleiner is dan 11, hoeft de interventieprijs niet verder te zakken dan de interventieprijs die in 1995 nodig zou zijn voor een AMS-reductie van 20 procent.

Het bovenstaande geeft aan dat het mogelijk is dat - bij een vast tariefequivalent - ten gevolge van de afbraak van de grensbescherming en het tot op zekere hoogte laten doorwerken van wereldmarktprijsveranderingen, de interne prijs meer moet dalen dan nodig zou zijn voor het behalen van de doelstelling van de AMS-reductie.

Ten aanzien van de exportrestituties stelt de Commissie dat de vermindering van de steun en bescherming aan de invoerkant automatisch zal leiden tot een vermindering van de restituties. De veronderstelling van stabiele wereldmarktprijzen, die de Commissie maakt, is ook hier belangrijk. Wanneer de wereldmarktprijs bijvoorbeeld daalt, zou het restitutiebedrag toenemen. Tegelijkertijd is er echter een grens aan gesteld: de exportrestituties mogen niet hoger zijn dan het vaste tariefequivalent plus het variabele tarief. Om de gevolgen van veranderende wereldmarktprijzen te schetsen kan de voorgaande tabel dienen. De exportrestitutie mag in dit voorbeeld niet groter zijn dan 122 ($105 + 17$). Bij een interventieprijs van 167 zou dit ruim voldoende zijn om het prijsverschil van 111 ($167 - 56$) te overbruggen. Pas bij een daling van de wereldmarktprijs tot 45 wordt de grens bereikt. Overigens laat het voorbeeld zien dat, bij een interventieprijs van 167, de exportrestitutie in 1995 beduidend hoger ligt dan in 1990.

In het voorgaande is aangegeven dat de toekomstige ontwikkeling van de wereldmarktprijs van invloed kan zijn op hoe het Commissie-voorstel in de praktijk uitpakt. Het is echter niet erg waarschijnlijk dat de wereldmarktprijzen in 1995/96 zover af zullen wijken van die in 1986-88 dat problemen aan de invoer- en de uitvoerkant zullen leiden tot interventieprijsverlagingen die verder gaan dan voor de AMS-reductie nodig zou zijn. In het begin van de jaren zeventig zijn de internationale prijzen van de meeste agrarische produkten sterk gestegen (De Groot en Berkhout, 1989). Vervolgens zijn de prijzen weer gaan dalen, vooral ten gevolge van de sterke groei van de produktie in geïndustrialiseerde landen. Zo daalden de prijzen voor tarwe, suiker, rundvlees en zuivel sinds het begin van de jaren tachtig. In de periode 1986-88 waren de wereldmarktprijzen voor de meeste produkten his-

torisch gezien - mede gelet op de koers van de Dollar ten opzichten van de ECU - niet hoog. Voor een aantal produkten (suiker, rundvlees, zuivel) zijn de wereldmarktprijzen na 1987/88 wel sterk gestegen, maar tegelijkertijd is de waarde van de Dollar verminderd. De wereldmarktprijzen kunnen natuurlijk in de periode tot 1995/96 wel dalen maar het is onwaarschijnlijk dat de daling - indien gecorrigeerd voor veranderingen van de ECU-Dollarkoers - zo scherp zal zijn dat de prijzen ver beneden het niveau van 1986-88 komen te liggen. Bovendien mag worden verwacht dat van het Commissie-voorstel voor een aantal marktorderingsprodukten een licht prijsverhogend effect op de wereldmarkt zal uitgaan.

Een heel ander probleem, tenslotte, is wat er tussen 1986/88 en 1990/91 met de wereldmarktprijzen is gebeurd. Het is namelijk niet uitgesloten dat in een aantal gevallen de maximale prijsafwijking van 21% al is bereikt en er voor die produkten, zolang de wereldmarktprijsveranderingen binnen een zekere marge zullen blijven, tot 1995/96 een correctie van 100 procent plaatsvindt.

3.4 De externe referentieprijz

Ten behoeve van de berekening van de steun maakt de Commissie gebruik van een vaste wereldmarktprijs: de externe referentieprijz uit 1986-1988. Voorzover steun kan worden vertaald in het prijsverschil tussen de interne markt en de wereldmarkt (maal het EG-produktievolume) doet het er dus volgens deze formule niet toe wat er met de werkelijke wereldmarktprijs gebeurt. De redenering achter het hanteren van een vaste referentieprijz is dat het interne steunniveau niet (al te zeer) mag worden beïnvloed door factoren waar het landbouwbeleid niets mee te maken heeft. Deze benadering is geheel overeenkomstig de hierover in GATT-verband gemaakte uitspraken.

Ofschoon dus conform GATT-afspraken, doet het hanteren van een vaste wereldmarktprijs merkwaardig aan; het lijkt enigszins op het aanpassen van de thermometer aan temperatuurschommelingen. De "werkelijke" steun in 1995 (dat wil zeggen het volume in dat jaar maal het voor dat jaar gemeten prijsverschil tussen de interne markt en de wereldmarkt) kan immers aanzienlijk afwijken van de steun zoals die wordt berekend met behulp van een externe referentieprijz. Het is bijvoorbeeld voorstelbaar dat de werkelijke steun lager uitvalt doordat de wereldmarktprijzen zijn gestegen, terwijl het interne prijsniveau op peil is gebleven. Volgens de methode die de Commissie voorstelt zou er dan echter helemaal geen steunvermindering hebben plaatsgevonden. En het omgekeerde is het geval wanneer de wereldmarktprijzen dalen (of sterker dalen dan het interne prijsniveau).

Voor zover wereldmarktprijsveranderingen niet het gevolg zijn van koerswijzigingen, is het evenwel moeilijk voorstelbaar dat deze geheel los staan van het in de diverse landen gevoerde beleid. De wereldmarktprijs wordt zeer sterk beïnvloed door het

aanbod, dat op zijn beurt wordt bepaald door de mate waarin het landbouwbeleid stimulerend of remmend optreedt. Wisselende weersomstandigheden vormen de enige factor waarvan kan worden gezegd dat de invloed ervan op de wereldmarktprijs niet volledig kan worden gereguleerd door het landbouwbeleid. Het beperkt doorgeven van wereldmarktprijsveranderingen via het correctiemechanisme doet daar in principe niets aan af.

4. Berekening van mogelijke consequenties van het Commissie-voorstel

4.1 Vooraf

Om enig zicht te krijgen op wat het Commissie-voorstel kan betekenen voor het agrarisch inkomen in Nederland, voor de kosten van het levensmiddelenpakket en voor het landbouwbudget van de EG, is geprobeerd een en ander door te rekenen, zonder daarbij overigens tijdrovende kwantitatieve hoogstandjes te verrichten. Gezien de onzekerheden en onduidelijkheden rond het Commissie-voorstel is het evident dat de resultaten met de nodige voorzichtigheid moeten worden benaderd. In dit hoofdstuk zullen eerst de uitgangspunten voor de berekening van het inkomenseffect worden aangegeven. Na presentatie van de resultaten volgen enige relativeringen.

4.2 Uitgangspunten

4.2.1 Hoe steunverlaging te vertalen in doorrekenbare groot-heden?

De voorgestelde verlagingen van het algemene beschermingsniveau moeten op een of andere manier vertaald worden in volumina en/of prijzen. Bij een berekening van de effecten op het inkomen moet tussen deze twee vormen gekozen worden, simpelweg omdat een oneindig groot aantal combinaties mogelijk is. Gekozen is voor aanpassing via de prijzen. Dit zal ook in de praktijk voor het merendeel van de produkten de meest voor de hand liggende weg zijn; niet alleen omdat een effectief systeem van productiebeheersing niet altijd mogelijk is, maar vooral omdat aanpassing via het volume een veel ingrijpender operatie zou zijn (zie ook tabel 2.1).

De algemene uitgangspunten (tenzij uitdrukkelijk anders wordt vermeld) bij de berekening van het effect op het agrarisch inkomen zijn:

- * de steunverlaging wordt geheel vertaald in prijseffecten per produktgroep, (zie voor commentaar 4.4.3);
- * de steunverlaging wordt verrekend met het prijsverschil tussen de EG-prijs en de wereldmarktprijs, waarbij is uitgegaan van de verhouding 2:1, (zie ook 4.4.1);
- * het produktievolume verandert niet, (zie ook 4.4.5);
- * de wereldmarktprijzen veranderen niet, (zie ook 3.3);
- * er wordt geen rekening gehouden met inflatie, ook niet met produktiviteitsontwikkeling, (zie ook 4.4.5).

De effectberekeningen hebben, gelet op deze algemene uitgangspunten, een zeer statisch karakter. Allerlei reacties die gedurende de betreffende periode op kunnen treden, zowel van aanbod- en vraagzijde als van de kant van het beleid, zijn niet in de berekeningen opgenomen.

4.2.2 Over welke periode rekenen we?

Zoals gezegd heeft het voorstel betrekking op de periode 1986-1995. Tot nu toe, dat wil zeggen tot en met 1990, is er volgens de Commissie al heel wat gebeurd met het beschermingsniveau van de EG (zie tabel 2.2). In onze berekeningen beschouwen we de periode 1991-1995, waarbij we uitgaan van de inkomensramingen van 1989/90 en van de met ingang van 1991 volgens de Commissie nog te bereiken vermindering van het steunniveau.

4.2.3 Welke produkten nemen we in beschouwing?

We beperken onze berekeningen tot die marktordeningsprodukten waarvoor een steunverlaging van 30 procent wordt voorgesteld. Voor de overige produkten kan alleen een schatting van de consequenties worden gemaakt op basis van zeer speculatieve uitgangspunten zodat deze achterwege is gelaten. Om die reden is bijvoorbeeld de schapensector niet meegenomen in de berekening.

Door de weglating van een aantal produkten of produktgroepen leveren de berekeningen een onderschatting van de effecten op. Erg groot kan die onderschatting niet zijn, want voor de Nederlandse landbouw zou alleen de steunverlaging voor appels en een aantal glasgroenten, zoals vooral vroege tomaten, gevolgen kunnen hebben.

Daarnaast treedt een onderschatting op doordat geen rekening is gehouden met het effect van prijsdalingen bij (zware) marktordeningsprodukten voor de prijsvorming van andere produkten. Zo zullen er substitutie-effecten aan de aanbodzijde plaatsvinden tussen (zware) marktordeningsprodukten en niet-marktordeningsprodukten. En een prijsdaling bij rundvlees kan aan de vraagzijde leiden tot een druk op de prijs van varkens- en pluimveevlees.

4.3 Gevolgen voor het agrarisch inkomen

Op basis van de hierboven geformuleerde algemene uitgangspunten en additionele aannames per produktgroep is het mogelijk een indicatie te geven van de consequenties van het voorstel voor het agrarisch inkomen in de akkerbouw en de rundveehouderij in Nederland. Eerst worden de effecten op de produktiewaarde in vijf produktierichtingen weergegeven (tabel 4.1), terwijl de gezamenlijke effecten op het agrarisch inkomen in de rundveehouderij en de akkerbouw worden gepresenteerd in tabel 4.2. Het zij

benadrukt dat deze berekeningen geen betrekking hebben op individuele bedrijven, maar op produktierichtingen.

De geraamde opbrengstdalingen voor de vijf marktordeningsprodukten bedragen gezamenlijk ruim 1,4 miljard gulden. In tabel 4.2 zijn de gesommeerde effecten op het agrarisch inkomen weergegeven. Voor de akkerbouw en rundveehouderij tezamen zou de daling van de produktiewaarde neerkomen op een vermindering van het agrarisch inkomen van circa 21 procent over vijf jaar.

Het aandeel van de non-factorkosten in de veehouderij en de akkerbouw is hier geschat op basis van sectorresultaten zoals die jaarlijks in het Landbouw-Economisch Bericht worden gepubliceerd. Als basis is het gemiddelde over 1987/88 - 1989/90 genomen. Voor de rundveehouderijsector is dit aandeel 56 procent, en voor de

Tabel 4.1 Effect van Commissie-voorstel op produktiewaarde in 5 produktierichtingen

Produktgroep	Uitgangspunten a)	Benodigde prijsdaling over 5 jaar (%)	Effect op bruto produktiewaarde (mln. gld.)
Veehouderij-prod.	- geen aanpassing van melkquota - resterende steunverlaging is 21% - betreft alleen rundveehouderij	10,5 b)	- 1.310 b)
Granen en rijst	- resterende steunverlaging is 16%	8	-44
Fabrieks-aardappelen	- volgen prijsdaling voor graan	8	-21
Suikerbieten	- resterende steunverlaging 16%	8	-70
Oliezaden	- resterende steunverlaging 30%	15	-5
Totaal			-1.450

a) Zie paragraaf 4.2 voor algemene uitgangspunten; b) Bij deze berekening is voorbijgegaan aan het "krediet" dat de Commissie claimt voor de volume- en prijseffecten van de superheffing, aangezien de finesses en de logica van de berekening van dit krediet - plus de doorwerking ervan op de nog resterende AMS-reductie - ons onbekend zijn. Dit levert overigens wel een overschatting van de prijs- en produktiewaardedaling op.

akkerbouw 65 procent. De daling van het sectorinkomen in de akkerbouw afzonderlijk zou volgens deze methode 10 procent bedragen, en in de rundveehouderij 25 procent. Hierbij moet overigens nog worden bedacht dat ook de zogenaamde betaalde factorkosten zoals bijvoorbeeld de loonkosten voor werknemers onderdeel vormen van het sectorinkomen. Wanneer uitsluitend wordt gekeken naar het inkomen van zelfstandige agrariërs en hun gezinsleden, dan is de procentuele daling dus groter.

Tabel 4.2 Som van de effecten op toegevoegde waarde van prijsdalingen bij vijf produktgroepen voor de akkerbouw en de rundveehouderij (in mln. gld.)

	Basisjaar	Verschil 1995-basisjaar	
	(1989/90)	mln. gld.	%
	(a)		
Opbrengstwaarde akkerbouw	3790	-140	-3,7
Opbrengstwaarde veehouderij	12270	-1310	-10,7
Opbrengstwaarde totaal b)	16060	-1450	-9,0
Non-factorkosten b)	9315	0 c)	0,0 c)
Bruto-toegevoegde waarde b)	6745	-1450	-21,5

a) Raming; b) Exclusief intensieve veehouderij, kalvermesterij en tuinbouw; c) Hierbij is geen rekening gehouden met het effect van een daling van de graanprijzen en van rebalancing op de voerkosten in de rundveehouderij. (Zie ook 4.4.4).

Deze resultaten moeten, nogmaals, met de nodige slagen om de arm beschouwd worden. Gezien de onzekerheden rond het voorstel (zie bijvoorbeeld hoofdstuk 3), de soms grove veronderstellingen en de beperking van het aantal produktgroepen tot de genoemde vijf, lijkt het ons verstandiger ervan uit te gaan dat het effect op het totale sectorinkomen "ergens" tussen de 1 en 2 miljard gulden zal liggen 1).

1) Dit komt ook naar voren wanneer een geheel andere berekeningsmethode zou worden gevolgd: op basis van cijfers van de commissie (1990 a) is het Nederlands aandeel van de in 4.2.3 genoemde produktgroepen in de produktiewaarde van de EG berekend. Deze aandelen zijn vervolgens vermenigvuldigd met de per produktgroep nog resterende steunverlaging en het produkt is vervolgens opgevat als het verlies aan sectorinkomen voor de Nederlandse landbouw. De somming van de verminderingen van de bruto produktiewaarde per produktgroep levert een bedrag van ongeveer 1,8 miljard gulden op.

4.4 Kwalificatie van de uitkomsten

4.4.1 Verhouding EG-prijs en wereldmarktprijs

Bij de vertaling van de steunverlaging in prijsverlagingen - exclusief de semi-autonome prijsdaling - is telkens uitgegaan van een verhouding tussen EG-prijs en externe referentieprijs van 2:1. Bijvoorbeeld: stel in 1986 wordt 1 eenheid geproduceerd. De wereldmarktprijs is 50, de EG-prijs is 100. De "AMS" zou dan 50 bedragen. Steunverlaging van 30 procent betekent, bij gelijkblijvende wereldmarktprijzen en EG-productievolume, dat de EG-prijs met 15 procent moet dalen. Voor een aantal producten (bijvoorbeeld graan) levert dat een overschatting van de prijsdaling op, voor andere (bijvoorbeeld rundvles) een onderschatting.

4.4.2 Fluctuaties van de wereldmarktprijs

Een effect van het voorstel zal zijn dat fluctuaties van de wereldmarktprijzen doorgegeven worden naar de binnenlandse markt. Onze berekeningen hebben niet als doel gehad te berekenen wat het effect, dat vooral betrekking heeft op grotere risico's bij investeringen, hiervan zou kunnen zijn.

4.4.3 Andere vormen van steunverlaging dan via de prijs

Naast prijsverlaging en/of productiebeperkingen zijn er meer vormen van steunverlaging mogelijk. Zo zal steunvermindering in de schapensector voornamelijk plaatsvinden in de vorm van een verlaging van de oopremie.

De wijze waarop de steunvermindering plaats vindt heeft gevolgen voor de mate waarin het inkomen van de individuele producent beïnvloed wordt. Een aanpassing van het steunniveau via de prijs ontnemt de producent niet de mogelijkheid om zijn inkomen op peil te houden door de productie uit te breiden, ook al wordt dit door de prijsdaling moeilijker gemaakt. Maar die productie-groei zal de interne marktprijzen onder druk zetten waardoor het positieve inkomenseffect waarschijnlijk weer teniet wordt gedaan. Bovendien komt de doelstelling van AMS-reductie onder vuur te liggen wanneer de productie gaat toenemen. Als de EG AMS-reductie alleen via de prijs wil afdwingen zal de Commissie de interventieprijs zodanig moeten verlagen dat daarbij de groei van het volume (dat bijvoorbeeld door produktiviteitsontwikkelingen kan toenemen) wordt gecompenseerd. Om dit laatste te bereiken zou de interventieprijs voortdurend naar beneden moeten worden bijgesteld (zie ook 4.4.5). Een andere weg om te komen tot AMS-vermindering is via productiebeheersing. Een of ander vorm van produktiebeperking zou moeten worden ingesteld voor producten waarvoor dat nog niet heeft plaatsgevonden. De prijzen hoeven dan niet of minder te dalen om AMS-vermindering te realiseren, maar het negatieve inkomenseffect kan per saldo even groot zijn als

wanneer alleen de weg van prijsdaling bewandeld wordt.

Als derde mogelijkheid is de combinatie van prijs- en volumemaatregelen te noemen. Zo'n combinatie zou de prijsdalingen beperkt kunnen houden omdat via produktiebeheersing een deel van de AMS-reductie zal worden gerealiseerd.

4.4.4 Secundaire effecten

Bij de berekeningen is geen rekening gehouden met de mogelijkheid dat een prijsdaling in de ene markt door kan werken op andere markten (al dan niet vallend onder een zwaar ordeningsregime). Vanzelfsprekend is die mogelijkheid er in de praktijk wel. Dit zal zeer waarschijnlijk het geval zijn bij de akkerbouwprodukten: naarmate de interne prijzen voor zware marktordeningsprodukten als granen, oliehoudende zaden en eivitgewassen verder dalen, zal in de EG de neiging om uit te wijken naar "vrije" produkten als consumptie-aardappelen, uien en vollegrondsgroenten alleen maar sterker worden. Voor de Nederlandse akkerbouw, waarvoor deze vrije produkten een belangrijke inkomensbron zijn, kan dit effect alleen maar negatief uitpakken.

Nemen we als een ander voorbeeld de zuivelsector. Behalve de prijsverlaging bij de opbrengsten kan ook een verandering in de voerkosten van belang zijn voor het uiteindelijke inkomenseffect van steunvermindering. Omdat granen in het voederpakket een ondergeschikte rol spelen is het belang echter beperkt. Wellicht dat enige substitutie in de richting van granen plaats zal vinden, maar het zal slechts in beperkte mate leiden tot verlaging van de voerkosten. Voor wat betreft de afzet zou bij aanpassing van de AMS via de prijs boter in een iets gunstiger positie kunnen komen ten opzichte van margarine.

De eventuele gevolgen voor de intensieve veehouderij verdienen enige nadere aandacht. In het huidige systeem van bescherming wordt er vanuit gegaan dat varkens- en pluimveevlees "gemaakt" wordt van graan, en dat daar bovendien veel graan voor nodig is; meer althans dan in de praktijk het geval is. Beperken we ons in eerste instantie tot het laatste, dan betekent een afbraak van de AMS voor graan een vrij forse vermindering van de bescherming (aannemende dat die is berekend op basis van dezelfde gegevens als die worden gebruikt bij de berekening van de sluisprijs). Dit kan geen echte problemen veroorzaken voor de sector omdat daarmee slechts een deel van de "ruis" verdwijnt. Voor de produktie van varkensvlees worden in de praktijk echter vooral andere grondstoffen gebruikt. In het kader van de rebalancing worden die produkten belast en daarmee - ceteris paribus - duurder. Gesteld dat bij granen gekozen wordt voor AMS-afbraak via de prijs, dan wordt het graanbestanddeel in het voederpakket goedkoper en het niet-graan bestanddeel in principe duurder. De mate van verandering in de kosten hangt dan af van de omvang van beide aandelen en van de mate waarin de graanprijs verandert ten opzichte van die van de niet-granen. Voor Nederland is het aandeel van granen

laag en daarmee ook het voordeel van de afbraak klein, althans bij een voederpakket dat niet van samenstelling verandert. Gezien de hoogte van de tarieven zal bij de niet-granen het kostenverhogend effect gering zijn.

Maar de kans is groot dat het negatieve effect dat rebalancing heeft op de vraag naar niet-granen voor een groot deel ongedaan wordt gemaakt door de uit deze verminderde vraag voortvloeiende *prijzdaling* op de wereldmarkt. Weliswaar wordt daardoor ook de omvang van de substitutie door granen beperkt, maar per saldo zal het effect toch een wat grotere beperking zijn van het concurrentienadeel van de producenten die veel niet-granen verbruiken. Dit nadeel zal echter wel aanwezig blijven.

De invloed van veranderingen in de voederkosten op de concurrentiepositie van de intensieve veehouderij in Nederland zal dan ook vermoedelijk beperkt zijn. Stel dat de kosten van een afgeleverd varken voor 80 procent bestaan uit voederkosten, dat geen graan wordt vervoederd en dat de prijzen van niet-granen gelijk blijven. De kosten per varken blijven dan gelijk. Wanneer alleen graan wordt vervoederd, dan dalen de kosten bij een graanprijzdaling van 8 procent met 6,5 procent. Het gaat hier om twee uiterste situaties die in de praktijk niet of nauwelijks voorkomen: zo worden meestal zowel granen als niet-granen vervoederd. Bovendien is geen rekening gehouden met substitutie-effecten. De invloed op de concurrentiepositie van de intensieve veehouderij in Nederland mag dan beperkt, toch zal deze waarschijnlijk wel merkbaar zijn. Zo komt 1 procent competitieverlies bij de voerkosten overeen met meer dan 4 procent van het agrarisch inkomen in deze sector.

4.4.5 "Autonome" groei van het aanbod en inflatie

Er valt veel voor te zeggen om ervan uit te gaan dat het aanbod in de EG trendmatig stijgt, tenzij dit natuurlijk verhinderd wordt door een effectief beleid van produktiebeheersing. Deze trendmatige groei van het aanbod, die voornamelijk door vergroting van de produktie per hectare en per dier tot stand komt, beïnvloedt de ontwikkeling van het steunniveau (dat, zoals gezegd, het resultaat is van het produkt van volume en prijsverschil). Om de stijging van de AMS die hiervan het gevolg zou zijn te pareren, zou het volume en/of het prijsniveau navenant aangepast moeten worden. Uitgaande van een verhouding tussen wereldmarktprijs en EG-prijs van 1:2, zou een produktiegroei van 2% betekenen dat het interne prijsniveau 1 procent moeten dalen om de AMS gelijk te houden. In feite is dit mechanisme al veel langer de praktijk van het EG-marktorderingsbeleid. Deze trendmatige prijsdaling zou dus bovenop de direct uit de steunverlaging volgende prijsverlaging moeten komen. Voor het agrarisch inkomen zou dit echter, ervan uitgaande dat de produktiestijging in Nederland van eenzelfde orde van grootte is als in de EG, geen extra negatief effect hebben; de daling van de opbrengstwaarde als gevolg

van de prijsdaling wordt immers gecompenseerd door volumevergroting. In het voorgaande is er vanuit gegaan dat de kosten gelijk blijven. Voor zover evenwel de stijging van de produktie per hectare en per dier wordt bereikt met behulp van meer aangekochte goederen en diensten heeft dit uiteraard wel een negatief effect op het inkomen.

Zoals gezegd, is in de berekeningen geen rekening gehouden met inflatie, omdat het Commissie-voorstel een verwaarloosbaar effect zal hebben op het algemene prijsniveau. Alle bedragen zijn dus nominaal. Dat geldt overigens ook voor de AMS-bedragen die de Commissie noemt. Voor de uitwerking van het voorstel kan dit een probleem vormen. Wanneer wordt vastgehouden aan de nominale steunverlaging en aan vertaling ervan in (nominale) prijsdalingen, zou de reële producentenprijs aanzienlijk sterker zakken. De tien procent prijsdaling voor de veehouderijsector (zie tabel 4.1) bijvoorbeeld, zou bij een inflatie van 5 procent per jaar neerkomen op een reële prijsdaling van ruim 30 procent. Ook hiervoor zal, zoals ook blijkt uit een eerder document van de Commissie (Agra Europe 15-12-1989) waarschijnlijk een of andere correctie plaatsvinden, al wordt hierover in dit voorstel geen nadere uitspraak gedaan.

4.5 Gevolgen voor consumentenuitgaven

De consumptieve bestedingen aan voedings- en genotmiddelen in Nederland bedroegen in 1989 50,8 miljard gulden. Ervan uit-

Tabel 4.3 Effect van prijsdaling bij vijf produktgroepen op niveau van consumptieve bestedingen aan voedings- en genotmiddelen (V&G) (1991-1996)

Produktgroep	Nadeel producenten (mln. gld)	Handels- correctie a)	Voordeel consumenten (mln. gld)	Idem in % van consumptieve bestedingen aan V&G
Veehouderij b)	1.310	0,43	563,3	1,11
Graan	44	2,16	95,0	0,19
Fabrieksaardappelen	21	0,50	10,5	0,02
Suiker	70	0,68	47,6	0,09
Oliezaden	5	5,00	25,0	0,05
Totaal	1.450		741,4	1,46

a) De correctie heeft betrekking op zowel het aandeel van de binnenlandse produktie dat binnenlands verbruikt wordt, als de voor het binnenlands verbruik benodigde invoer van grondstoffen;

b) Beperkt tot rundveehouderijprodukten.

gaande dat a) dit bedrag als basis kan worden gebruikt voor de effectberekening in de periode 1991-1995, en b) de daling van de producentenprijzen volledig doorwerkt in deze uitgaven (via de lagere prijzen), en rekening houdend met in- en uitvoer van agrarische grondstoffen, is het mogelijk een indicatie te geven van het effect van prijsdalingen bij de genoemde vijf produktgroepen op de consumptieve bestedingen aan voedings- en genotmiddelen. Een en ander is weergegeven in tabel 4.3.

4.6 Gevolgen voor het budget: mogelijkheden voor compensatie?

Het EOGFL-budget is in verhouding tot de berekende AMS van 1986 van bescheiden omvang (verhouding van 1:4). Kijken we alleen naar de Cie-voorstellen voor de GATT, dan zullen de budgetuitgaven ongetwijfeld dalen. Het is echter moeilijk te voorzien wat de omvang van de budgetbesparing zal zijn. Om een ruwe indruk te krijgen van de maximaal mogelijke besparing - en daarmee van de maximale ruimte voor eventuele compensatie voor de sector 1) - is voor alle produktgroepen waarvoor de Commissie steunverlaging voorstelt, berekend hoe hoog de budgettaire besparingen zouden zijn ten opzichte van de begroting voor 1990 (voortontwerp) wanneer:

- a) de procentuele daling van de restitutie-uitgaven voor elke produktgroep gelijk is aan de volgens de Commissie nog resterende procentuele steunvermindering;
- b) de uitgaven voor interventie met eenzelfde percentage dalen als de prijsdaling per produktgroep, met uitzondering voor interventies die de vorm hebben van producententoeslagen. In het laatste geval zijn de uitgaven verlaagd met de voor de betreffende produktgroep nog resterende (procentuele) steunverlaging.

De uit deze nogal ruimhartige berekening resulterende budgetbesparing zou neerkomen op ongeveer 4,4 miljard ECU over vijf jaar, oftewel ongeveer 25 procent van de nog resterende AMS-reductie (zie tabel 2.2). De extra inkomsten uit invoerheffingen die uit rebalancing voort moeten komen zijn hierbij nog niet inbegrepen. De mogelijkheden voor compensatie vanuit besparingen op het EG-budget zijn dus in beperkte mate aanwezig.

-
- 1) Er vanuit gaande dat de budgettaire uitgaven voor de landbouw gebonden zijn aan de doorover gemaakte afspraken.

5. Standpunten van andere partijen

5.1 Inleiding

Of en in hoeverre het aanbod van de Commissie het EG-beleid voor de komende jaren gaat bepalen, zal niet alleen afhangen van het EG-aanbod, maar ook van de voorstellen die de overige partijen binnen GATT zullen doen. De belangrijkste GATT-partijen die inmiddels een voorstel hebben ingediend zijn de VS, Canada, een groep van twaalf ontwikkelde en ontwikkelingslanden (de zogenaamde Cairns-landen) en Japan. Ook de Scandinavische landen en enkele ontwikkelingslanden hebben voorstellen bij de voorzitter van de landbouwwerkgroep ingediend, maar deze landen spelen, evenals de ontwikkelingslanden die niet tot de Cairns-groep behoren, niet meer dan een bijrol in de landbouwonderhandelingen. De standpunten van de belangrijkste onderhandelingsdelegaties passeren nu de revue.

5.2 De Verenigde Staten

De VS-vertegenwoordiging heeft een voorstel gepresenteerd dat grotendeels het voorstel van De Zeeuw volgt en dit op punten nader preciseert. Het gaat dan vooral om de cijfermatige invulling van de steunvermindering. De VS sluit zich aan bij de AMS-maatstaf, maar geeft wel een iets andere inhoud aan het begrip door bijvoorbeeld set-aside maatregelen mee te tellen (wat de EG in haar voorstel niet doet) en de AMS "*commodity specific*" te berekenen (waardoor geen uitruil binnen een groep producten mogelijk is). De AMS wordt vastgesteld op basis van het gemiddelde steunniveau van 1986-88. Dit bedrag zou in tien jaar tijd vanaf 1991/92 met 75 procent moeten worden verminderd. Ook de tarieven aan de grens, die worden omgezet in equivalenten, zullen met 75 procent moeten afnemen. Tariefquota worden in de loop van de tien jaar uitgebreid en aan het eind van de periode gelimneerd (Agra Europe London, 19-10-1990, E/4-5). Rebalancing is voor de Amerikanen onbespreekbaar: voor produkten waarvoor nu nog geen handelsbelemmerende maatregelen bestaan mogen geen heffingen in leven worden geroepen. Ten aanzien van exportsubsidies streven de Amerikanen naar een verlaging van budgettaire uitgaven door het terugbrengen van zowel de subsidies per eenheid als de hoeveelheid gesubsidieerde export met niet minder dan 90 procent in de komende tien jaar. Daarmee zetten de Amerikanen veel hoger in dan de EG, zij het dat de periode verschilt. Belangrijk om te constateren is wel dat de VS kennelijk teruggekomen is van de eis dat de steun in het jaar 2000 volledig afgebroken moet zijn.

Het voorstel gaat aanzienlijk verder dan het EG-voorstel. Maar de afstand tussen beide partijen lijkt op een aantal punten misschien groter dan die in werkelijkheid is. De EG wil zich niet vastleggen voor de periode na 1995/96. Het Amerikaanse voorstel strekt zich echter uit tot 2000. Hoewel de percentages steunvermindering sterk van elkaar verschillen heeft de steunvermindering zoals gezegd ook betrekking op een andere periode. Een compromis over steunverlaging én over de periode waarin dat zou moeten plaatsvinden is derhalve niet uitgesloten. De Amerikanen hebben overigens wel kritiek op de Europese berekeningen die zouden uitwijzen dat een groot deel van de AMS-reductie al zou zijn gerealiseerd. Volgens de Amerikanen zijn de effecten van de aanpassingen in recente jaren beperkt gebleven tot het terugdringen van de groei van de produktie, terwijl de marktsituatie (minder aanbod en prijsdruk op de internationale markt) daardoor niet is verbeterd.

Maar de grootste tegenstellingen tussen beide grootmachten hebben betrekking op de vermindering van de grensbescherming. De mate van tariefafbraak en vermindering van de exportsubsidieering die de Amerikanen voorstaan zijn voor de EG onacceptabel omdat het de ontbinding van het GLB zou betekenen. En dat is duidelijk niet de bedoeling van de EG. Vooral de door de EG voorgestelde vermindering van de exportrestituties gaat de Amerikanen niet ver genoeg. Bovendien is het voor de VS-vertegenwoordiging moeilijk verteerbaar dat de EG zich in het voorstel niet vastlegt op vermindering van de hoeveelheden die met subsidie worden geëxporteerd.

5.3 De Cairns-groep

De Cairns-groep is steeds voorstander geweest van vérgaande reductie van de exportsubsidies. Deze groep van agrarische exporteurs heeft een groot belang bij de vermindering van de Europese en Amerikaanse subsidiëring van de export. Het voorstel van de Cairns-groep (Agra Europe London 19-10-90, P/3-5) komt voor een groot deel overeen met het voorstel van de VS. De groep wil vanaf 1991/92 in tien jaar de exportsubsidies met 90 procent verminderen en de "trade distorting internal support" met 75 procent. Niet-tarifaire belemmeringen op de invoer moeten worden omgezet in tarieven die vervolgens zullen worden verminderd met 75 procent of meer. Tariefquota zullen evenveel moeten toenemen als de tariefequivalenten verminderen. Een verschil tussen het Amerikaanse en dit voorstel is gelegen in de markttoegang. De Cairns-groep stelt voor op markten waar de toegang nu zeer beperkt is of helemaal ontbreekt een minimumtoegang van 5 procent van de binnenlandse consumptie te creëren vanaf het begin van de hervormingsperiode. De toegang zou vervolgens moeten toenemen overeenkomstig de toename van importquota. Voor produkten die van bijzonder belang zijn voor ontwikkelingslanden moet de verlaging van

grensbescherming sneller worden toegepast. De Cairns-groep gunt deze landen meer tijd (tot 15 jaar) om hun eigen grensbescherming af te bouwen en dat mogen zij ook in geringere mate doen dan de ontwikkelde landen. De voorstellen van de EG worden door de Cairns-groep als te mager beschouwd omdat die geen echte hervorming van het beleid betekenen.

5.4 Canada

Canada, oorspronkelijk deel uitmakend van de Cairns-groep, heeft een eigen voorstel ingebracht. Canada wil binnenlandse steunprogramma's met kwantitatieve importmaatregelen in stand houden. De kern van het Canadese voorstel is produktiebeheersing tot een niveau waarop zelfvoorziening is bereikt. Door zich te beroepen op Artikel XI van de GATT - waarin wordt gesteld dat wanneer het land aan produktiebeheersing doet het invoerbepalende maatregelen mag treffen - wil Canada de landbouwsector bescherming kunnen blijven geven. In feite kiest Canada voor autarkie en sluit het zich af voor de wereldmarkt. Dit voorstel valt moeilijk te rijmen met de geest van de GATT-onderhandelingen die juist toegang tot markten wil vergroten.

5.5 Japan

Japan stelt zich als een van de grootste agrarische importeurs op het standpunt dat bescherming van de sector op bepaalde voorwaarden mogelijk moet blijven. Japan bevindt zich in een min of meer vergelijkbare positie als de EG. Liberalisatie zou betekenen dat de hoge mate van bescherming die de boeren nu krijgen zou moeten verminderen waardoor de agrarische inkomens onder druk komen te staan. Japan heeft in de meest recente jaren al een aantal concessies verleend; zo heeft het bijvoorbeeld de importmogelijkheden voor rundvlees vergroot. Japan heeft veel belang bij het handhaven van bescherming van de rijstboeren, die hét volksvoedsel van het land voortbrengen. Daarom weigert Japan de markttoegang voor Amerikaanse rijst te vergemakkelijken. De Amerikanen zijn hierover nogal ontstemd (Agra Europe London, 19-10-90).

5.6 Ontwikkelingslanden

Zoals gezegd hebben de ontwikkelingslanden nauwelijks inbreng in de onderhandelingen. Deze groep landen is natuurlijk ook zo gemeleerd dat een gezamenlijk standpunt over handelsliberalisatie niet kon worden verwacht. Maar de groep was waarschijnlijk beter af geweest als ze in staat was geweest de gemeenschappelijke belangen - zoals goedkope voedselimporten, ontwikkeling van de eigen voedselproduktie - te verwoorden in een voorstel. Dat is

helaas niet gebeurd met als gevolg dat de ontwikkelingslanden grotendeels afhankelijk zijn van de inzet van de EG, de VS en de Cairns-groep voor hun belangen. De Cairns-groep, waar een aantal ontwikkelingslanden in vertegenwoordigd is, lijkt in haar voorstel nog het meest bezorgd om de posities van de ontwikkelingslanden. Hun voorstel ontziet ontwikkelingslanden voor wat betreft de snelheid en de mate van protectievermindering. De Amerikanen doen minder duidelijke toezeggingen aan de ontwikkelingslanden. De aard en de omvang van steunvermindering door de ontwikkelingslanden zullen volgens het VS-voorstel in het onderhandelingsproces worden bepaald maar hoeven niet gelijk te zijn aan de regelingen die gelden voor de rijkere landen. De Amerikanen gaan echter niet akkoord met een permanente uitsluiting van GATT-regelingen voor ontwikkelingslanden. Hoewel de EG in eerdere verklaringen wel aandrang op een speciale behandeling van de ontwikkelingslanden is in haar voorstel van 4 oktober geen plaats ingeruimd voor concessies aan ontwikkelingslanden. Integendeel, het voorstel is gedaan op voorwaarde dat andere landen zich zullen vastleggen aan even grote offers, zonder expliciet uitzonderingen te maken voor de ontwikkelingslanden.

5.7 Uitzicht op een compromis?

Slechts enkele weken voor de voorgenomen afsluiting van de onderhandelingen moet geconstateerd worden dat de standpunten van de deelnemers nog ver uit elkaar liggen. Maar belangrijk is vast te stellen dat de deelnemers naast een verschillend percentage steunvermindering ook een verschillend tijdschema aanhouden. De EG-Commissie stelt 30 procent steunvermindering voor tot en met 1995. De Amerikanen en de Cairns-groep gaan uit van 75 procent vermindering tot 2000.

In de voorstellen van de deelnemers zit echter een aantal elementen die voor andere delegaties niet acceptabel zijn. Rebalancing vormt een belangrijk onderdeel van het EG-voorstel waar de Amerikanen niets van willen weten. De Gemeenschap heeft weer grote bezwaren tegen de mate waarin de exportsubsidies volgens het Amerikaanse voorstel zouden moeten worden afgebouwd. Ook lijkt de EG niet bereid exportsubsidies sneller te verminderen dan de tarieven. Bovendien wil de Gemeenschap zich niet vastleggen aan stringenter regels voor de hoeveelheid die wordt geëxporteerd met behulp van subsidies en de budgetkosten die ermee gepaard gaan. De Amerikanen en de Cairns-groep staan zeer argwanend tegenover het door de EG voorgestelde correctiemechanisme voor schommelingen van de wereldmarktprijs. Ze zijn bevreesd dat daardoor het systeem van variabele invoerheffingen min of meer blijft bestaan. Er moeten dus nogal wat geschilpunten uit de weg worden geruimd voordat men in december de onderhandelingen met een compromis zal kunnen afsluiten.

6. Gevolgen van het Raadsbesluit voor het Commissie-voorstel

6.1 Amenseringen op het Commissie-voorstel

Op 6 november heeft de Raad van Landbouwministers alsnog een besluit genomen over het GATT-voorstel van de Europese Commissie. Het definitieve aanbod van de EG voor de GATT-onderhandelingen wijkt op een aantal punten af van het Commissie-voorstel. Samenvattend komen deze wijzigingen op het volgende neer:

- a. Het rebalancing voorstel van de Commissie is geamendeerd: het invoerquotum is niet meer 108% van de gemiddelde invoer van 1986-1988, maar 100% (zie paragraaf 2.5).
- b. De voorgestelde steunverlaging voor olijfolie bedraagt 5,3 procent per jaar in plaats van 7,4 procent per jaar, en die voor produkten met produktiesteun 2,9 procent per jaar in plaats van 6,13 procent per jaar (zie tabel 2.3).
- c. De voorgestelde afbraak van de tariefequivalenten - vanaf 1991/92 tot en met 1995/96 - wordt minder gedetailleerd aangegeven dan de Commissie had gedaan: in plaats van een weergave per produkt(-groep) van de totale vermindering van het tariefequivalent, heeft de Raad besloten dat deze vermindering jaarlijks moet plaatsvinden "met een absoluut bedrag waarin het effect van de verlaging van de AMS tot uitdrukking komt". De Raad heeft zich dus niet willen vastleggen op precieze bedragen.

Naast de wijzigingen van het Commissie-voorstel heeft de Raad verklaard belang te hechten aan voorstellen van de Commissie over eventuele compensatie aan producenten. Deze compensatie zou volgens de Raad moeten berusten op drie uitgangspunten. Ten eerste moet de concurrentiepositie van de EG-landbouw veilig gesteld worden, ten tweede moet bij de vorm waarin steunverlaging plaats gaat vinden rekening worden gehouden met de "verscheidenheid in de structuren van de landbouwbedrijven en de productie, zodat zorg wordt gedragen voor beheersing van de productie en tevens passende niveaus van inkomenssteun worden verzekerd". Ten slotte moet de structurele bijstand versterkt worden, met name ten aanzien van zwakke regio's, milieubescherming en produktkwaliteit. Bij het tweede punt is toegevoegd dat de aanpassingen niet discriminatoir mogen zijn voor efficiënte producenten in de EG. Voor wat betreft de zwakke of minder ontwikkelde regio's in de EG maakt de Raad expliciet het voorbehoud dat "het totale niveau van de bijstand" aan deze gebieden niet mag worden beïnvloed door besluiten die in GATT-verband gemaakt worden.

6.2 Consequenties van het Raadsbesluit

Het besluit van de Raad versterkt een aantal van de kanttekeningen die in hoofdstuk 3 zijn weergegeven. Dit geldt in het bijzonder voor de verhandelingen over de mate waarin tarificatie "automatisch" leidt tot aanpassing van de interne prijs. Zo wordt in de paragrafen 3.2 en 3.3 aangegeven dat vermindering van de grensbescherming niet per se hoeft te leiden tot de voorgenomen steunvermindering. In dit kader is het van belang dat de Raad heeft verklaard in te stemmen met "de verbintenis van de Commissie om, tijdens de onderhandelingen die zij zal voeren, te bewerkstelligen dat er een toereikende communautaire preferentie wordt gegarandeerd voor de communautaire produkten waarvoor minder steun wordt verleend". In feite stelt de Raad hiermee een grens aan de vermindering van de grensbescherming.

Voor de berekeningen zoals die in tabellen 4.2 en 4.3 gepresenteerd zijn heeft het Raadsbesluit geen gevolgen. Immers, de Raad heeft voor de in deze berekeningen betrokken produktgroepen en AMS-verminderingen geen wijzigingen aangebracht. Alleen de in paragraaf 4.6 weergegeven schatting van de budgetbesparing zou enigszins naar beneden moeten worden bijgesteld, aangezien de FEOGA-uitgaven voor olijfolie en produkten met directe steun minder zullen afnemen.

Literatuur

Agra Europe
EC Commission GATT paper
Agra Europe London, 15-12-1989, P/2-P/8

Agra Europe
Details of Mac Sharry paper reveal plenty of flexibility
Agra Europe London, 28-9-1990, P/1-P/2

Agra Europe
US confirms 75% farm support reduction proposal
Agra Europe London, 19-10-1990, E/4-E/5

Agra Europe
Cairns group tables GATT proposals
Agra Europe London, 19-10-1990, P/3-P/5

Commissie van de Europese Gemeenschappen (a)
De toestand van de landbouw in de Gemeenschap, Verslag 1989
Brussel/Luxemburg, 1990

Commissie van de Europese Gemeenschappen (b)
Communication from the Commission: European Community offer in
Agriculture
Brussel, 4-10-1990, SEC(90) 1845 final; ook gepubliceerd in Agra
Europe Bonn, 15-10-1990

Groot, J. de en P. Berkhout
Internationale aspecten van het EG-landbouwbeleid, Grondstoffen-
overeenkomsten
Den Haag, LEI, 1989, Onderzoekverslag 40